

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ดร.ยศพนธ์ นิติรุจิโรจน์

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

Introduction to Civil Procedure Law of the People's Republic of China

ดร.ยศพนธ์ นิติรุจิโรจน์*
Dr.Yodsapon Nitiruchiro

บทคัดย่อ

หลังจากที่จีนได้เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบอาศัยกลไกตลาด¹ หรือที่เรียกว่านโยบายเปิดประเทศของจีน (open door policy) ระบบเศรษฐกิจของจีนก็ได้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมายภายในเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในส่วนของกฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาทอันเกิดจากการค้า การลงทุนและการจ้างงานในประเทศจีน

ประเทศจีนได้ประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งปี ค.ศ.1991 และได้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมา โดยมีการแก้ไขล่าสุดเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.2017 กฎหมายฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายที่มีความก้าวหน้าและทันสมัย มุ่งคุ้มครองสิทธิของคู่ความในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันและพยายามนำระบบการดำเนินคดีแบบกล่าวหามาใช้ ในขณะที่ประเทศจีนก็ยังคงรักษาอำนาจของรัฐตามแนวคิดของลัทธิสังคมนิยม ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีนจึงเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะและน่าสนใจอย่างยิ่ง

*หัวหน้าหน่วยวิจัยกฎหมายและการพัฒนาพื้นที่ชายแดน, อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง; น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.ม. สาขากฎหมายระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.ด. Xiamen University. E-mail: surino_juris@hotmail.com.

Head of Research Unit on Border Area Law and Development: ReBALD, Lecturer in Law, Mae at FahLuang University; LL.B. at Ramkhamhaeng University, Barrister at Law at Thai Bar Under the Royal Patronage, LL.M. in International Law at Thammasat University, LL.D. at Xiamen University, the People's Republic of China.

วันที่รับบทความ (received) 24 พฤศจิกายน 2561, วันที่แก้ไขบทความ (revised) 15 กุมภาพันธ์ 2562, วันที่ตอบรับบทความ (accepted) 25 กุมภาพันธ์ 2562.

¹ คึกดา ธนิตกุล, “กฎหมายแข่งขันทางการค้าในประเทศจีน,” วารสารราชบัณฑิตยสภา 41, 2 (2559): 224.

Abstract

After China has changed her economic system from central-planned economy to market-oriented economy, sometimes called open door policy, Chinese economic system has rapidly growth. Therefore, to accommodate economic changes abovementioned, China has amended her internal laws especially laws concerning dispute settlement arising from trade, investment, and employment in China.

China has adopted the Civil Procedure Law in 1991 and consistently improved. The last update version is amended in June 2017. This law is extremely progressive and modern which aims to equally protect the rights of parties in the case and try to apply an accusatorial system. On the other hand, China still has to maintain her power in accordance with the concept of socialism. Hence, the Chinese civil procedure law is very specific and interesting.

คำสำคัญ: กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, การระงับข้อพิพาท, ระบบกฎหมายจีน

Keywords: civil procedure law, dispute settlement, Chinese legal system

1. บทนำ

สาธารณรัฐประชาชนจีนหรือประเทศจีน (中华人民共和国) มีเนื้อที่ประมาณ 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร (ประเทศไทยมีเนื้อที่ 513,115 ตารางกิโลเมตร)² มีประชากรมากที่สุดในโลก กว่า 1,400 ล้านคน มีชนเผ่าทั้งหมด 56 ชนเผ่า ภาษาที่ใช้มีมากถึง 60 ภาษา ซึ่งแต่ละชนเผ่าก็จะมีวัฒนธรรมและการแต่งกายต่างกันไป ดังนั้น การปกครองและบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประเทศจีนทั้งประเทศนั้นจึงไม่ใช่เรื่องง่าย

ในปี ค.ศ.1978 ประเทศจีนได้ริเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจโดยตั้งเสี่ยวผิง (ผู้นำรุ่นที่สอง) ภายใต้ระบอบเศรษฐกิจแบบผสม ทำให้เศรษฐกิจของจีนซึ่งนำโดยการลงทุนและการส่งออก เติบโตขึ้นถึง 70 เท่าและกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วที่สุด

ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและมีนโยบายเปิดประเทศให้ชาวต่างชาติเข้าไปทำการค้าการลงทุนในประเทศจีน ทำให้ต้องสร้างกลไกระงับข้อพิพาททางแพ่งให้มีความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับในสากล ประเทศจีนจึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอย่างต่อเนื่อง ทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนมีความทันสมัยและเป็นหลักประกันความยุติธรรมต่อผู้ที่จะใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งในประเทศจีน ซึ่งเป็นไปตามมติที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์จีนส่วนกลางเต็มคณะครั้งที่ 18³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนจึงเป็นกฎหมายที่น่าสนใจและพึงได้รับการศึกษา

ด้วยเหตุดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษากฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีแพ่งของจีนโดยสังเขป ทั้งนี้เพื่อให้ทราบและอาจนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายของไทยต่อไปในอนาคต

2. วิวัฒนาการของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน⁴

ภายหลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วในปี ค.ศ.1950 คณะกรรมาธิการร่างกฎหมายของจีนได้จัดทำร่างหลักทั่วไปว่าด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีน ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการหลัก ได้แก่ 1) แก้ไขปัญหาความซับซ้อนของกระบวนการพิจารณาที่องค์กรศาลเดิมได้จัดทำไว้ 2) สร้างกระบวนการพิจารณาที่มีความสะดวก มีประสิทธิภาพและอยู่บนพื้นฐานของความจริง และ 3) ศาล

² หากเปรียบเทียบในด้านเนื้อที่ ประเทศจีนมีขนาดใหญ่กว่าประเทศไทยประมาณ 19 เท่า.

³ Gong Nan, "The Modern Reform of the Civil Procedure Law of the People's Republic of China," *Journal of Siberian Federal University, Humanities & Social Sciences* 11 (2017): 1694.

⁴ โปรดดู Weijian Tang, "The Evolution of the Civil Procedure System of China," *Frontiers of Law of China*, Vol. 7, No. 2 (2012): 191.

ต้องการกฎหมายที่มีสาระสำคัญระหว่างการพิจารณาคดี ในปี ค.ศ.1951 รัฐบาลกลางของจีนได้ประกาศใช้ กฎชั่วคราวว่าด้วยองค์กรศาล คำสั่งชั่วคราวว่าด้วยอัยการสูงสุดและหลักการเกี่ยวกับองค์กรของศาล ในระดับชั้นที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ศาลจีนในสมัยนั้นแบ่งออกเป็น 3 ลำดับชั้น ศาลเมือง ศาลมณฑล และศาลสูงสุด ซึ่งคำพิพากษาจะถึงที่สุดในการพิจารณารอบสองเว้นแต่ในกรณีที่มิสถานการณ์พิเศษคำพิพากษาจะถึงที่สุดในการพิจารณารอบที่สามหรือรอบแรก ในปี ค.ศ.1956 ศาลสูงสุดได้ประกาศข้อสรุป กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับศาลทุกระดับชั้นในการสืบพยานคดีแพ่งประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่ การรับคดี ขั้นตอนก่อนการพิจารณา กระบวนการพิจารณา การตัดสิน การอุทธรณ์ การพิจารณาคดีใหม่ การบังคับคดี ซึ่งต่อมาในปีถัดไปได้แก้ไขบทสรุปและร่างกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง 84 มาตรา จนกระทั่ง ในปี ค.ศ.1963 ศาลสูงสุดได้จัดสัมมนาระดับประเทศครั้งที่ 1 ว่าด้วยกฎหมายการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและได้ทำรายงานความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขร่างกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและศาลสูงสุดได้จัดสัมมนาครั้งที่สอง จนกระทั่งได้ประกาศกฎว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีแพ่ง ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ เพื่อบังคับใช้ชั่วคราวก่อนจะจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ เช่น การรับฟ้อง การเตรียมคดี การตรวจสอบคดี มาตรการป้องกัน การไกล่เกลี่ย การสืบพยาน การตัดสินคดี การอุทธรณ์ บังคับคดี การขอพิจารณาคดีใหม่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนต้องหยุดชะงักลงในช่วงที่ การเมืองภายในของจีนมีความวุ่นวาย กล่าวคือ ช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมระหว่างปี ค.ศ.1966-1976 ในช่วงเวลาดังกล่าวจีนเข้าใกล้สภาพการเป็นรัฐที่ไร้กฎหมาย ไม่มีการบัญญัติกฎหมายโดยองค์กรของรัฐที่เป็นทางการ ศาลประชาชนและอัยการอยู่ภายใต้การควบคุมของทหาร⁵ ซึ่งทำให้การพัฒนา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต้องหยุดชะงักตามไปด้วย จนกระทั่งประเทศจีนได้หันกลับมาพัฒนาระบบกฎหมายภายในอีกครั้งหลังจากสิ้นสุดการปฏิวัติวัฒนธรรมในยุคของผู้นำยุคที่สอง เต็งเสี่ยวผิง ในฐานะที่ปรึกษาพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ในการประชุมคณะกรรมการถาวรสภาประชาชนแห่งชาติ (全国人民代表大会常务委员会 Standing Committee of the National People's Congress: SCNPC) ชุดที่ 5 สมัยที่ 22 ได้ประกาศกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 1982 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1982 จึงกล่าวได้ว่านี่คือกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับแรกของจีนนับแต่ปี ค.ศ.1949 (ปีก่อนตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน) ประกอบด้วย 23 บท 205 มาตรา อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ ก็ยังมีปัญหา ในการบังคับใช้อยู่หลายประการ

⁵อาร์ม ตั้งนิรันดร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), หน้า 50.

อย่างไรก็ตาม ต่อมาคณะกรรมการการฝ่ายกฎหมายของคณะกรรมการถาวรสภาประชาชนแห่งชาติได้เริ่มแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตั้งแต่ ปี ค.ศ.1986 และได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 9 เมษายน 1991 ในสมัยประชุมที่ 4 ของสภาประชาชนแห่งชาติ (全国人民代表大会 National People Congress: NPC) ชุดที่ 7 กฎหมายฉบับนี้ประกอบด้วย 27 บท 270 มาตรา และได้ใช้บังคับมาจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ได้ถูกแก้ไขอีกหลายครั้ง เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 ปี ค.ศ.2007 ครั้งที่ 3 ปี ค.ศ.2012 และครั้งล่าสุด ปี ค.ศ.2017

3. วัตถุประสงค์และหลักการพื้นฐาน

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องการใช้สิทธิทางกฎหมายของคู่ความในคดี ทำให้มั่นใจในข้อเท็จจริงโดยศาล แยกแยะความถูกต้อง ใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง พิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ยืนยันสิทธิและหน้าที่ของคู่ความ กำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดทางแพ่ง ป้องกันสิทธิและผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายของคู่ความ ทำให้ประชาชนเคารพต่อกฎหมาย รักษากฎหมายเกี่ยวกับสังคมและเศรษฐกิจและรับประกันการสร้างระบบสังคมนิยมอย่างราบรื่น⁶

คู่ความที่เป็นชาวต่างชาติหรือไร้สัญชาติจะได้รับการรับรองให้มีสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางแพ่งเช่นเดียวกับประชาชนจีน อย่างไรก็ตาม หากศาลประเทศของชาวต่างชาตินั้นมิได้ให้สิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางแพ่งแก่ประชาชนจีนเช่นเดียวกับประชาชนสัญชาติของประเทศนั้น ศาลจีนจะยึดหลักต่างตอบแทนกับประชาชนของประเทศนั้น⁷

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนกำหนดให้ศาลต้องพยายามไกล่เกลี่ยคดีก่อน หากไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ก็ให้ศาลเร่งพิจารณาคดีและพิพากษาโดยเร็ว⁸

เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่ใหญ่มีประชากรกว่า 1,400 ล้านคน มีภาษาที่ใช้มากกว่า 60 ภาษา ดังนั้น การดำเนินคดีแพ่งในศาลจีนนั้นคู่ความไม่ว่าจะมีสัญชาติใดหรือเป็นชนกลุ่มน้อย (少数民族) ในประเทศจีนย่อมมีสิทธิที่จะใช้ภาษาตัวเองในการพิจารณาคดีได้ และกฎหมายยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลในการจัดการแปลให้ผู้ร่วมในการพิจารณาคดี (Participant in the proceeding) ที่ไม่ทราบภาษานั้นๆ⁹ ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าคำว่าผู้ร่วมในการพิจารณาคดี น่าจะหมายถึงเฉพาะคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีเท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลที่เป็นพยานหรือเป็นเจ้าหน้าที่ศาล

⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 2.

⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 5.

⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 9.

⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 11.

ยิ่งกว่านั้นในมาตรา 44 วรรค 4 ยังกำหนดไว้อีกว่าเจ้าหน้าที่ศาล (judicial officer: 审判人员) หมายรวมถึงผู้แปลภาษาด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการแปลภาษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของจีนเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องเป็นผู้จัดเตรียม การบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงการเตรียมพร้อมสำหรับการเข้ามาทำงานทำธุรกิจของชาวต่างชาติ

อย่างไรก็ตาม หากพื้นที่ชนกลุ่มน้อยปกครองตนเองมีลักษณะพิเศษ สามารถกำหนดบทบัญญัติเฉพาะเพื่อพิจารณาคดีในท้องถิ่นนั้นได้ ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญของจีนและหลักการแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการถาวรสภาประชาชนแห่งชาติ¹⁰

การดำเนินคดีแพ่งมีความรวดเร็วโดยมีกำหนดเวลาพิจารณาคดีอย่างชัดเจน เช่น การพิจารณาคดีโดยทั่วไปศาลต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือนนับแต่วันเริ่มคดี กรณีมีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและหากจำเป็นต้องขยายอีกครั้ง ก็ต้องขออนุญาตต่อศาลที่สูงกว่า¹¹ หรือหากเป็นคดี민โนสาเร่ต้องพิจารณาไม่เกิน 3 เดือนนับแต่วันเริ่มคดี¹² อีกทั้งศาลต้องดำเนินคดีอย่างเปิดเผย (public trial) ทั้งการพิจารณาและการพิพากษา¹³ ซึ่งสาธารณชนและสื่อต่างๆ สามารถเข้าถึงได้ เว้นแต่คดีบางประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับความลับของประเทศหรือคดีส่วนตัวของเอกชนโดยแท้ เช่น คดีหย่าหรือคดีที่เกี่ยวกับความลับทางการค้า¹⁴ เป็นต้น

4. อำนาจศาลตามลำดับชั้นและเขตอำนาจศาล

ศาลประชาชนจีนแบ่งออกเป็น 4 ลำดับชั้น ได้แก่ ศาลประชาชนระดับพื้นฐาน ศาลประชาชนระดับกลาง ศาลประชาชนระดับสูงและศาลประชาชนสูงสุด ศาลประชาชนในแต่ละระดับชั้นมีเขตอำนาจที่แตกต่างกันไป นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดเขตอำนาจของศาลไว้โดยละเอียดอีกด้วย

¹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 16.

¹¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 149.

¹² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 161.

¹³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 10, มาตรา 134.

¹⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 68.

4.1 อำนาจศาลตามลำดับชั้น (级别管辖)

4.1.1 ศาลประชาชนระดับพื้นฐาน (基层人民法院) มีเขตอำนาจเป็นศาลชั้นแรกเหนือคดีแพ่งทั้งปวงเว้นแต่กฎหมายจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น¹⁵ ตัวอย่างศาลประชาชนระดับพื้นฐาน เช่น ศาลประจำอำเภอและนคร ศาลประจำเภอเขตปกครองตนเอง ศาลประจำเขตภายในนคร

4.1.2 ศาลประชาชนระดับกลาง (中级人民法院) มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีชั้นแรก ในคดีที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศ คดีที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อพื้นที่ (ในระดับอำเภอ) และคดีที่ศาลประชาชนสูงสุดกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นกลาง¹⁶ ศาลประชาชนระดับกลาง ได้แก่ ศาลระดับมณฑล มหานคร นคร จังหวัดปกครองตนเอง

4.1.3 ศาลประชาชนระดับสูง (高级人民法院) มี 31 ศาลทั่วประเทศ มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีชั้นแรก ในคดีที่มีผลกระทบร้ายแรงในระดับมณฑล เขตปกครองตนเอง มหานคร¹⁷ และคดีอุทธรณ์คำพิพากษาศาลประชาชนระดับกลางตัวอย่างเช่น ศาลประจำมณฑล ศาลประจำเขตปกครองตนเอง ศาลประจำมหานคร

4.1.4 ศาลประชาชนสูงสุด (最高人民法院) ตั้งอยู่ที่กรุงปักกิ่ง มีผู้พิพากษา 500 นาย มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีชั้นแรกในคดีที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อทั้งประเทศและคดีที่ศาลประชาชนสูงสุดเห็นว่าควรพิจารณาพิพากษาด้วยตนเอง¹⁸

อย่างไรก็ตาม หากศาลประชาชนที่อยู่ในลำดับสูงกว่าเห็นว่าคดีควรอยู่ในลำดับที่ต่ำกว่า ศาลที่สูงกว่าชอบที่จะส่งสำนวนคดีมาให้ศาลที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าพิจารณาได้ แต่ศาลที่สูงกว่าต้องส่งสำนวนคดีไปยังศาลที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าเพื่อขออนุญาตด้วย ในทางกลับกันหากศาลที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเห็นว่าคดีควรได้รับการพิจารณาโดยศาลที่อยู่ในระดับที่สูงกว่า ศาลที่อยู่ในระดับต่ำกว่าก็สามารถร้องขอให้ศาลที่อยู่ในระดับสูงกว่าพิจารณาได้เช่นกัน¹⁹

4.2 เขตอำนาจศาล (管辖权)

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนได้อาศัยหลักเกณฑ์หลายอย่างในการกำหนดเขตอำนาจศาล เช่น ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำของจำเลย ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำของโจทก์ สถานที่เกิดเหตุหรือใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุที่สุด สถานที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา สถานที่อสังหาริมทรัพย์ ตั้งอยู่ เป็นต้น ผู้เขียนจะขอแบ่งเขตอำนาจศาลของจีนคดีแพ่งออกเป็นบทๆ ดังต่อไปนี้

¹⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 17.

¹⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 18.

¹⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 19.

¹⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 20.

¹⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 38.

4.2.1 เขตอำนาจศาลตามภูมิลำเนาของจำเลย

ภูมิลำเนาและถิ่นที่อยู่ประจำของจำเลยถือเป็นเกณฑ์สำคัญในการกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีแพ่งของจีน กล่าวคือ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีน หากโจทก์จะยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งต่อศาลประชาชนจีนโดยหลักโจทก์ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ถูกฟ้องคดี แต่ถ้าภูมิลำเนาของจำเลยแตกต่างจากสถานที่ที่จำเลยมีถิ่นที่อยู่ประจำ ให้ถือเอาตามสถานที่ที่จำเลยมีถิ่นที่อยู่ประจำเป็นหลัก²⁰ หากเป็นคดีที่ฟ้องนิติบุคคลให้ฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ณ ที่ที่นิติบุคคลนั้นตั้งอยู่²¹ และในกรณีที่คดีใดมีจำเลยหลายคนและจำเลยเหล่านั้นมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำอยู่ในเขตอำนาจศาลที่ต่างกัน ศาลเหล่านั้นย่อมมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีได้²²

4.2.2 เขตอำนาจศาลตามภูมิลำเนาของโจทก์

ในคดีแพ่งนั้นในบางกรณีโจทก์สามารถฟ้องต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาได้ เช่น คดีเกี่ยวกับสถานะของบุคคลที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ประจำในประเทศจีน คดีเกี่ยวกับสถานะของบุคคลที่สาบสูญ คดีที่ฟ้องบุคคลซึ่งถูกบังคับใช้มาตรการบังคับทางการศึกษาและคดีที่ฟ้องบุคคลซึ่งถูกคุมขังในเรือนจำ²³

4.2.3 เขตอำนาจศาลนอกเหนือจากศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา

นอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนจะกำหนดให้โจทก์ฟ้องคดีแพ่งต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือมีถิ่นที่อยู่ประจำแล้ว ในคดีพิเศษบางคดี โจทก์ยังสามารถฟ้องต่อศาลอื่นนอกจากศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาได้อีก เช่น คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาโจทก์สามารถฟ้องต่อศาลที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา²⁴ คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาประกันภัยสามารถฟ้องต่อศาลที่วัตถุที่เอาประกันตั้งอยู่²⁵ คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับตัวเงินสามารถฟ้องต่อศาลที่จะต้องจ่ายเงินตามตัวเงิน²⁶ ข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาว่าด้วยการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ทางบก ทางน้ำและทางอากาศ สามารถฟ้องต่อศาลต้นทางหรือปลายทางของการคมนาคมขนส่ง²⁷ คดีละเมิดสามารถฟ้องต่อศาลที่ทำละเมิด²⁸ กรณี

²⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 21 วรรค 1.

²¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 21 วรรค 2.

²² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 21 วรรค 3.

²³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 22.

²⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 23.

²⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 24.

²⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 25.

²⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 27.

²⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 28.

ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากอุบัติเหตุจากการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ทางบก ทางน้ำและทางอากาศ สามารถฟ้องต่อศาลที่อุบัติเหตุเกิดหรือยานพาหนะไปถึงเป็นที่แรกหลังจากที่เกิดอุบัติเหตุ²⁹ คดีเรียกค่าเสียหายจากเรือโดนกันในทะเลหรืออุบัติเหตุในท้องทะเลสามารถฟ้องต่อศาลที่อุบัติเหตุเกิดหรือท่าเรือแรกที่เรือเทียบท่าหลังจากเกิดอุบัติเหตุหรือที่ที่เรือถูกควบคุม³⁰

4.2.4 เขตอำนาจศาลเฉพาะ (exclusive jurisdiction)

แม้ว่าภูมิลำเนาจำเลยจะเป็นเกณฑ์สำคัญในการกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีแพ่ง แต่ในบางคดีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของคดีไม่ได้อยู่ที่ภูมิลำเนาของจำเลยและภูมิลำเนาของจำเลยก็ไม่ใช่สาระสำคัญที่จะใช้ในการกำหนดเขตอำนาจศาล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนจึงได้กำหนดเขตอำนาจศาลเฉพาะในบางคดีที่โจทก์ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่กฎหมายกำหนดโดยไม่ต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาของจำเลย เช่น คดีเรียกค่ากู้ซากเรือให้ฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจในสถานที่ได้ดำเนินการกู้ซากเรือหรือท่าเรือที่ถูกกู้ซากเข้าเทียบเป็นท่าแรกหลังจากเกิดภัยพิบัติ³¹ คดีพิพาทเกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัท คุณสมบัติของผู้ถือหุ้น การแบ่งปันผลประโยชน์ในบริษัทสามารถยื่นฟ้องต่อศาลที่บริษัทตั้งอยู่³² คดีการเฉลี่ยความเสียหายทางทะเล (เป็นวิธีจัดสรรหรือกระจายค่าเสียหายที่เกิดจากความเสียหายในการเดินเรือไปยังผู้ได้รับประโยชน์ที่เรือและสินค้าของเขาได้รับการช่วยเหลือเอาไว้ได้)³³ สามารถฟ้องต่อศาลที่ทำเรือที่เรือมาถึงเป็นท่าเรือแรกตั้งอยู่ สถานที่ที่มีการจัดการค่าเฉลี่ยความเสียหายและสถานที่จุดหมายปลายทางของการเดินทาง³⁴ คดีที่เกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์ให้เสนอคำฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่³⁵ คดีพิพาทเกี่ยวกับการปฏิบัติการในท่าเรือให้ยื่นฟ้องต่อศาลที่ทำเรือตั้งอยู่³⁶ และคดีมรดกให้ฟ้องต่อศาลที่ผู้ตายมีถิ่นที่อยู่ขณะถึงแก่ความตาย (死亡时住所地) หรือศาลที่ทรัพย์มรดกตั้งอยู่³⁷

²⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 29.

³⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 30.

³¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 31.

³² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 26.

³³ ปกฉัตร เผือกสุวรรณ, “วิเคราะห์พระราชบัญญัติการเฉลี่ยความเสียหายทั่วไปจากภัยอันตรายในการเดินเรือ พ.ศ.2547: ศึกษาเปรียบเทียบกับYork-AntwerpRules 1994 และ York-AntwerpRules 2004,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 4.

³⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 32.

³⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 33 (1).

³⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 33 (2).

³⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 33 (3).

4.2.5 การตกลงเลือกศาล

คู่พิพาทในข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาหรือสิทธิหรือผลประโยชน์อื่นๆ ในทรัพย์สิน อาจจะตกลงเลือกศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา สถานที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา สถานที่ทำสัญญาที่โจทก์มี ภูมิลำเนา สถานที่ทรัพย์สินพิพาทตั้งอยู่ หรือสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท กล่าวคือ คู่พิพาทแม้มี อิสระที่จะตกลงเลือกศาลได้แต่จะต้องเป็นศาลที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับคดีด้วย อีกทั้งการตกลงเลือกศาล นั้นจะต้องไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ว่าด้วยอำนาจศาลตามลำดับชั้นและเขตอำนาจศาล เฉพาะดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น³⁸

4.2.6 คดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลมากกว่าสองศาล

ในกรณีที่ศาลประชาชนสองศาลหรือเกินกว่านั้นมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดี โจทก์สามารถฟ้องต่อศาลประชาชนแห่งใดแห่งหนึ่งที่มีเขตอำนาจ หากโจทก์ได้ยื่นฟ้องต่อสองศาล ประชาชนสองศาลหรือเกินกว่านั้น (คดีที่มีโจทก์หลายคนและได้ยื่นฟ้องศาลต่างกัน) ศาลประชาชนที่ รับคำฟ้องไว้เป็นศาลแรกจะเป็นศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีนั้น³⁹

4.2.7 การขอโอนคดีไปยังศาลที่มีเขตอำนาจ

กรณีที่ศาลที่ได้รับคดีไว้พิจารณาแล้วพบว่า ไม่มีเขตอำนาจต้องขอโอนคดีไปยัง ศาลที่มีเขตอำนาจ โดยศาลที่จะได้รับโอนคดีต้องให้ความยินยอมด้วย⁴⁰ แต่ในกรณีที่มีปัญหาเรื่องเขตอำนาจ ศาล เช่น 1) ศาลที่จะรับโอนคดีเห็นว่าศาลตนไม่มีเขตอำนาจ 2) ศาลที่รับคดีไม่สามารถพิจารณาคดี ได้ด้วยเหตุผลพิเศษบางประการ เช่น เหตุสุดวิสัยหรือ 3) ข้อพิพาทระหว่างศาลเนื่องจากแก่งแย่งหรือ เกี่ยงจนการพิจารณาคดี ให้ศาลสูงเป็นผู้ชี้ขาดให้ศาลหนึ่งศาลใดที่มีเขตอำนาจเป็นผู้พิจารณาคดี⁴¹

5. องค์คณะผู้พิพากษา ความเป็นกลางและความเป็นอิสระในการดำเนินคดี

5.1 องค์คณะผู้พิพากษา

องค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีชั้นแรกอาจประกอบด้วยผู้พิพากษาและคณะลูกขุน (陪审员)⁴² หรือจะมีแต่ผู้พิพากษาก็ได้ แต่จำนวนองค์คณะต้องเป็นจำนวนคี่เท่านั้น⁴³ ในระหว่าง

³⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 34.

³⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 35.

⁴⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 36.

⁴¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 36-37.

⁴² กฎหมายว่าด้วยการคัดเลือกคณะลูกขุน 《人民陪审员选任办法》 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2018 โดยกระทรวงยุติธรรม.

การพิจารณาพิพากษาคดีคณะลูกขุนย่อมมีสิทธิและหน้าที่เปรียบกับผู้พิพากษา⁴⁴ แต่ในคดีที่อาจใช้วิธีพิจารณาคดีแบบง่ายหรือแบบย่อ (简易程序审理) ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้⁴⁵ ส่วนการพิจารณาคดีชั้นที่สององค์คณะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาเท่านั้นและเป็นจำนวนคี่⁴⁶ ซึ่งในการตัดสินคดีจะต้องอาศัยเสียงข้างมากเช่นกัน⁴⁷

5.2 หลักความเป็นกลางในการดำเนินคดี

รัฐธรรมนูญของจีนได้บัญญัติให้การรับรองการใช้อำนาจของศาลต้องมีความเป็นกลางและปราศจากการถูกแทรกแซงจากองค์กรฝ่ายปกครอง องค์กรสาธารณะและเอกชน⁴⁸ จะเห็นได้ว่าประเทศจีนให้ความสำคัญกับความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยกฎหมายจะควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับคดี โดยเรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งหมดว่าเจ้าพนักงานคดี (审判人员) หมายถึง ผู้พิพากษา คณะลูกขุน เสมียน (书记员) ล่าม ผู้เชี่ยวชาญและผู้ตรวจสอบ (勘验人)⁴⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง โดยไม่สามารถร่วมงานเลี้ยงหรือรับของขวัญจากคู่ความหรือผู้แทนเฉพาะคดี (诉讼代理人)⁵⁰ หากเจ้าพนักงานคดีรับของขวัญหรือผลประโยชน์อื่นใดจากคู่ความหรือผู้แทนเฉพาะคดีหรือปิดเบี่ยงกฎหมายเกี่ยวกับการตัดสินจะต้องถูกดำเนินการตามกฎหมายและหากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาบุคคลนั้นจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาด้วย⁵¹

เจ้าพนักงานคดีที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคู่ความหรือผู้แทนเฉพาะคดีหรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือแม้แต่มีความสัมพันธ์กับคู่ความหรือผู้แทนเฉพาะคดีจนอาจกระทบต่อความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ต้องถอนตัวจากคดี (回避) หรือคู่ความอาจร้องขอให้บุคคลเหล่านั้นถอนตัวออกจากคดีด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร⁵² นอกจากนั้นคู่ความยังอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานคดีถอนตัวออก

⁴³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 39 (1).

⁴⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 39 (3).

⁴⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 39 (2).

⁴⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 40.

⁴⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 42.

⁴⁸ รัฐธรรมนูญของจีน, มาตรา 126.

⁴⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 44 วรรค 4.

⁵⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 43 วรรค 1.

⁵¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 43 วรรค 2.

⁵² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 44 วรรค 1.

จากคดี หากพบว่าเจ้าพนักงานคดีได้รับของขวัญหรือร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์กับคู่ความหรือผู้แทนเฉพาะคดีที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 43 โดยผู้ที่ร้องขอให้เจ้าพนักงานคดีถอนตัวต้องยื่นคำร้องก่อนที่จะเริ่มพิจารณาคดีหรือก่อนจะแถลงการณ์ปิดคดีหากว่าได้ทราบเหตุสำหรับการถอนตัวภายหลังจากคดีได้เริ่มพิจารณาแล้ว ระหว่างรอคำสั่งของศาลในเรื่องดังกล่าว เจ้าพนักงานคดีผู้นั้นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราววันแต่จะมีความจำเป็นเร่งด่วน⁵³ การสั่งให้หัวหน้าศาลถอนตัวจากคดีต้องพิจารณาโดยคณะกรรมการศาล (委员会) แต่การสั่งให้เจ้าพนักงานคดีอื่นๆ ถอนตัวจากคดีพิจารณาโดยหัวหน้าศาล⁵⁴ โดยจะต้องสั่งการภายใน 3 วันนับแต่ได้รับคำร้อง หากผู้ยื่นคำร้องไม่พอใจต่อคำสั่งสามารถอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ทันที แต่ระหว่างรอคำสั่งเจ้าพนักงานคดีผู้ถูกร้องเรียนไม่จำเป็นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ อย่างไรก็ตามศาลต้องมีคำสั่งภายใน 3 วันนับแต่วันที่ยื่นคำร้องเช่นกัน⁵⁵

5.3 ความเป็นอิสระของศาลประชาชน

รัฐธรรมนูญจีนกำหนดว่า “ศาลประชาชนพิจารณาคดีตามกฎหมายอย่างเป็นอิสระ ไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร กลุ่มสังคม และบุคคลใด” อย่างไรก็ตาม คำว่า “กลุ่มสังคม” ในที่นี้น่าจะไม่หมายรวมถึงพรรคคอมมิวนิสต์จีน หากพิจารณาตามอารัมภบทแห่งรัฐธรรมนูญจีน⁵⁶

ศาลประชาชนจีนมีลักษณะการบังคับบัญชาภายในเสมือนหน่วยราชการปกติ ในทางปฏิบัติ ก่อนที่คำพิพากษาของศาลประชาชนจะมีผลอย่างเป็นทางการได้จะต้องผ่านการเห็นชอบจากประธานศาลประชาชนแห่งนั้นหรือหัวหน้าแผนกที่รับผิดชอบ ซึ่งมีไช่ของค์คณะที่พิจารณาคดี อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้พยายามปฏิรูป โดยในคดีสำคัญมีการส่งเสริมให้ประธานศาลหรือหัวหน้าแผนกเข้าร่วมเป็นองค์คณะแต่แรกเพื่อไม่ให้เกิดคำครหาว่าไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีตั้งแต่นั้น⁵⁷

⁵³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 45.

⁵⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 46.

⁵⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 47.

⁵⁶ อาร์ม ตั้งนิรันดร์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), หน้า133.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133-134.

6. ผู้ร่วมกระบวนการพิจารณา (诉讼参加人)

6.1 คู่ความ

บุคคลธรรมดา นิติบุคคลและองค์กรอื่นๆ อาจเป็นคู่ความในคดีแพ่งได้⁵⁸ ซึ่งคู่ความตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้มีสิทธิตั้งผู้แทนเพื่อยื่นคำร้องคัดค้านเจ้าพนักงานคดี รวบรวมและเสนอพยานหลักฐานการเสนอข้อโต้แย้ง ประนีประนอมยอมความ อุทธรณ์และบังคับคดี คู่ความในคดีมีสิทธิเข้าถึงและทำสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดี ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ศาลประชาชนสูงสุดกำหนด⁵⁹

โจทก์มีสิทธิถอนฟ้องและแก้ไขคำฟ้อง ในขณะที่เดียวกันจำเลยก็มีสิทธิยอมรับ ปฏิเสธ และฟ้องแย้งได้⁶⁰ ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือสองฝ่ายประกอบด้วยบุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนในเรื่องที่จะฟ้องเป็นประเภทเดียวกันและศาลประชาชนอาจรวมการพิจารณาเข้าด้วยกันให้เป็นคู่ความร่วมโดยความยินยอมของคู่ความทุกฝ่ายก็ได้⁶¹ กรณีที่คู่ความฝ่ายใดมีคู่ความร่วมตั้งแต่สองคนขึ้นไปจะมีสิทธิและหน้าที่ในคดีร่วมกันและการกระทำของคู่ความร่วมคนใดที่ได้รับการรับรองจากคู่ความร่วมคนอื่นๆ ให้ถือว่าเป็นการกระทำต่อคู่ความร่วมอื่นๆ ด้วย⁶²

ในกรณีที่คู่ความร่วมมีจำนวนมากอาจคัดเลือกผู้แทนจากกลุ่มคู่ความร่วมนั้นเพื่อดำเนินการพิจารณาสำหรับพวกเขาและการกระทำของผู้แทนจะมีผลผูกพันคู่ความร่วมทั้งหมดที่ได้ร่วมแต่งตั้งผู้แทน อย่างไรก็ตาม หากผู้แทนจะแก้ไขหรือถอนฟ้อง ให้การยอมรับตามคำฟ้องของอีกฝ่าย ประนีประนอมยอมความต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความร่วมที่ตนดำเนินการเป็นผู้แทนด้วย⁶³ ในกรณีที่อาจมีคู่ความร่วมจำนวนมากในคดีเดียวกัน แต่จำนวนของคู่ความร่วมของฝ่ายนั้นยังไม่แน่นอนเมื่อมีการยื่นฟ้องคดีแล้ว ศาลอาจประกาศให้ทราบถึงลักษณะคดีและคำฟ้องตลอดจนสิทธิกำหนดเวลาให้ผู้มีสิทธิ (权利人) มาลงทะเบียนกับศาลประชาชนภายในเวลาที่กำหนดก็ได้⁶⁴ ผู้มีสิทธิที่ได้มาลงทะเบียนต่อศาลประชาชนอาจคัดเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ดำเนินคดีก็ได้ แต่หากไม่ได้คัดเลือกผู้แทน ศาลประชาชนอาจกำหนดผู้แทนในการปรึกษาหารือกับผู้มีสิทธิที่ได้ลงทะเบียนไว้กับศาลประชาชน

⁵⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 48.

⁵⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 49.

⁶⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 51.

⁶¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 52 วรรค 1.

⁶² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 52 วรรค 2.

⁶³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 53.

⁶⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 54 วรรค 1.

ก็ได้⁶⁵ การดำเนินการของผู้แทนยอมผูกพันผู้มีสิทธิทั้งหมด อย่างไรก็ตาม หากผู้แทนจะแก้ไขหรือถอนฟ้อง ให้การยอมรับตามคำฟ้องของอีกฝ่าย ประนีประนอมยอมความต้องได้รับความยินยอมจากผู้มีสิทธิทุกคนด้วย⁶⁶ คำพิพากษาและคำสั่งของศาลยอมผูกพันผู้มีสิทธิที่ได้ลงทะเบียนทุกคน ตลอดจนบังคับใช้กับผู้มีสิทธิที่ได้ลงทะเบียนแต่ได้เสนอคดีต่อศาล (提起诉讼) ในระหว่างกำหนดเวลาให้ลงทะเบียนด้วย⁶⁷

คู่ความฝ่ายที่สามซึ่งสิทธิแยกต่างหากจากคู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิริเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีต่อศาลเองได้⁶⁸ ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่สามมิได้ฟ้องเป็นคดีแยกต่างหากแต่เป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีใด คู่ความฝ่ายที่สามอาจขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายที่สามหรือศาลอาจแจ้งให้คู่ความฝ่ายที่สามเข้าร่วมคดี หากศาลมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่สามเข้าร่วมคดีแล้วคู่ความฝ่ายที่สามย่อมมีสิทธิและหน้าที่ดังเช่นคู่ความทุกประการ⁶⁹ ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่สามมิได้เข้าร่วมคดีซึ่งมิใช่ความผิดของคู่ความฝ่ายที่สาม แต่พยานหลักฐานซึ่งมีผลต่อคำพิพากษาคำสั่งหรือคำพิพากษายอมทั้งหมดหรือบางส่วน เป็นเหตุให้คู่ความฝ่ายที่สามได้รับความเสียหายต่อสิทธิและผลประโยชน์ คู่ความฝ่ายที่สามอาจเสนอคดีต่อศาลที่พิพากษาหรือออกคำสั่งนั้นภายในหกเดือนนับแต่วันที่ทราบหรือควรทราบถึงความเสียหายต่อสิทธิและผลประโยชน์ของตน⁷⁰

6.2 ผู้แทนเฉพาะคดี (诉讼代理人)

ผู้ปกครอง (监护人) ของผู้ที่ไร้ความสามารถต้องเป็นผู้ดำเนินคดีแทนในฐานะเป็นผู้แทนตามกฎหมาย (法定代理人) ในกรณีที่มิใช่ผู้แทนตามกฎหมายหลายคนและผู้แทนคนใดคนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่มิชอบ ศาลประชาชนอาจแต่งตั้งให้ผู้แทนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้⁷¹ คู่ความหรือผู้แทนตามกฎหมายอาจร้องขอให้บุคคลหนึ่งหรือสองคนดังต่อไปนี้ เช่น 1) ทนายความหรือผู้ทำงานบริการด้านกฎหมายระดับเบื้องต้น (基层法律服务工作者) 2) ผู้ใกล้ชิดหรือเพื่อนร่วมงานของคู่ความหรือ 3) บุคคลที่ได้รับการแนะนำจากชุมชนหรือกลุ่มทางสังคมเป็นผู้แทนเฉพาะคดีก็ได้⁷²

⁶⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 54 วรรค 2.

⁶⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 54 วรรค 3.

⁶⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 54 วรรค 4.

⁶⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 56 วรรค 1.

⁶⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 56 วรรค 2.

⁷⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 56 วรรค 3.

⁷¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 57.

⁷² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 58.

ในการเข้าดำเนินคดีนั้น ผู้แทนเฉพาะคดีต้องยื่นหนังสือมอบอำนาจที่ลงลายมือชื่อหรือประทับตราของคู่ความหรือผู้แทนตามกฎหมายต่อศาลประชาชน หนังสือมอบอำนาจต้องระบุขอบเขตให้ชัดเจน⁷³ อย่างไรก็ตามการยอมรับ การถอนหรือแก้ไขฟ้อง ประนีประนอมยอมความ ฟ้องแย้งหรืออุทธรณ์ต้องได้รับอนุญาตจากคู่ความหรือผู้แทนตามกฎหมายเป็นการเฉพาะ⁷⁴ ในกรณีที่หนังสือมอบอำนาจทำจากต่างประเทศต้องได้รับการรับรองลายมือชื่อจากสถานทูตหรือสถานกงสุลจีนที่ตั้งอยู่ประเทศนั้น หากประเทศนั้นไม่มีสถานทูตหรือสถานกงสุลจีนต้องได้รับการรับรองลายมือชื่อจากสถานทูตหรือสถานกงสุลของประเทศที่สามซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนในประเทศนั้น และนำไปให้สถานทูตจีนหรือสถานกงสุลหรือสมาคมคนจีนโพ้นทะเลผู้รักชาติท้องถิ่น (当地的爱国华侨团体) ที่ตั้งอยู่ในประเทศที่สามนั้นรับรองอีกครั้ง⁷⁵ หากมีการเปลี่ยนแปลงหรือถอนผู้แทนเฉพาะคดีต้องแจ้งให้ศาลประชาชนและคู่ความฝ่ายตรงข้ามทราบ⁷⁶ หมายความและผู้แทนเฉพาะคดีอื่นๆ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนเฉพาะคดีจะมีสิทธิที่จะตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานและตรวจสอบหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยศาลประชาชนสูงสุด⁷⁷ อย่างไรก็ตามในคดีฟ้องหย่า แม้ว่าคู่ความจะได้แต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดีแล้วคู่ความยังต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลด้วยตนเองเว้นแต่คู่ความไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเอง (不能表达意思) หรือมีพฤติการณ์พิเศษอันทำให้ไม่สามารถมาปรากฏตัว แต่ต้องยื่นความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลประชาชน⁷⁸

7. พยานหลักฐาน

พยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาความแพ่งจีนมี 8 ประเภท ได้แก่ คำแถลงของคู่ความ (当事人的陈述) พยานเอกสาร พยานวัตถุ บันทึกภาพและเสียงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์⁷⁹ คำเบิกความ พยานผู้เชี่ยวชาญ รายงานการตรวจสอบ (勘验笔录) โดยพยานหลักฐานต้องผ่านการ

⁷³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 59 วรรค 1.

⁷⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 59 วรรค 2.

⁷⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 59 วรรค 3.

⁷⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 60.

⁷⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 61.

⁷⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 62.

⁷⁹ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการบรรจุเข้ามาในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในปี ค.ศ.2017.

ตรวจสอบจากศาลประชาชนก่อนจะนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี⁸⁰ คู่ความมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตน⁸¹

ศาลประชาชนต้องตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่คู่ความหรือผู้แทนเฉพาะคดีไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาได้เนื่องจากเหตุผลทางภาวะวิสัยและเป็นพยานหลักฐานที่จำเป็นสำหรับการพิจารณาคดี⁸² โดยศาลประชาชนจะมีอำนาจในการตรวจสอบหรือรวบรวมพยานหลักฐานจากองค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง⁸³ และจะต้องพิจารณาความถูกต้อง ตรวจสอบและกำหนดความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานเหล่านั้นด้วย⁸⁴

ศาลประชาชนต้องกำหนดพยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่สืบโดยคู่ความและกำหนดระยะเวลาที่จะเสนอพยานหลักฐาน หากคู่ความไม่สามารถนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ได้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด คู่ความฝ่ายนั้นต้องขออนุญาตขยายระยะเวลานำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลและศาลอาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลานำเสนอคดีต่อศาลได้ หากคู่ความเสนอพยานหลักฐานเกินกว่าระยะเวลาที่ศาลอนุญาต ศาลประชาชนต้องสั่งให้คู่ความนั้นให้เหตุผลที่นำเสนอพยานหลักฐานล่าช้าและคู่ความไม่อธิบายสาเหตุที่เสนอพยานหลักฐานล่าช้าหรืออธิบายเหตุผลที่ไม่อาจรับฟังได้ ศาลประชาชนอาจไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นหรือรับฟังพยานหลักฐานนั้นแต่หักเหือนหรือปรับคู่ความฝ่ายนั้นก็ได้⁸⁵ เมื่อคู่ความได้นำเสนอหลักฐานต่อศาล ให้ศาลออกไปยืนยันโดยระบุชื่อของหลักฐาน จำนวนหน้า จำนวนชุดที่คัดลอก จำนวนต้นฉบับและเวลาที่ได้รับเอกสารนั้นๆ แก่คู่ความที่นำเสนอหลักฐานนั้น⁸⁶

พยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลจะต้องมีการนำสืบและให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสดำเนินการ อย่างไรก็ดีตามพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับความลับของประเทศ ความลับทางการค้าหรือเรื่องส่วนบุคคลโดยแท้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ⁸⁷

⁸⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 63.

⁸¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 64 วรรค 1.

⁸² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 64 วรรค 2.

⁸³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 67 วรรค 1.

⁸⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 67 วรรค 2.

⁸⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 65 วรรค 2.

⁸⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 66.

⁸⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 67 วรรค 3.

8. การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท

ในคดีแพ่งศาลประชาชนต้องไถ่เกลี่ยโดยแยกแยะความถูกผิดบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ชัดเจนด้วยความยินยอมของคู่ความ⁸⁸ ศาลประชาชนเป็นประธานในการไถ่เกลี่ยโดยจะมีผู้พิพากษานายเดียวหรือเป็นองค์คณะพิจารณาก็ได้ แต่ต้องพยายามดำเนินการโดยไม่เปลี่ยนสถานที่ (就地进行)⁸⁹ ขณะทำการไถ่เกลี่ยศาลประชาชนอาจเชิญองค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วย และองค์กรหรือบุคคลที่ได้รับเชิญนั้นต้องช่วยเหลือศาลประชาชน⁹⁰ สัญญาประนีประนอมยอมความอันเป็นผลจากการไถ่เกลี่ยต้องเกิดจากความสมัครใจของคู่ความโดยปราศจากการบังคับและเนื้อความในสัญญานั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย⁹¹ เมื่อได้บรรลุข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ศาลประชาชนต้องทำหนังสือประนีประนอม (调解书) โดยมีรายละเอียดคำฟ้อง ข้อเท็จจริงแห่งคดีและผลการไถ่เกลี่ยอย่างชัดเจน⁹² หนังสือประนีประนอมต้องลงลายมือชื่อโดยผู้พิพากษาและเสมียน พร้อมประทับตราของศาลประชาชนและส่งมอบให้คู่ความทั้งสองฝ่าย⁹³ เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ลงลายมือชื่อในใบตอบแล้วให้ถือว่ามิผลผูกพันตามกฎหมาย⁹⁴ อย่างไรก็ตาม ศาลประชาชนไม่จำเป็นต้องทำหนังสือประนีประนอมในคดีหย่า คดีรับเป็นบุตรบุญธรรม คดีที่สามารถดำเนินการได้โดยเร็วและคดีอื่นๆ ที่ไม่ต้องการหนังสือประนีประนอม แต่ต้องมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและจะมีผลผูกพันตามกฎหมายต่อเมื่อคู่ความทั้งสองฝ่าย ผู้พิพากษาและเสมียนได้ลงนาม⁹⁵ หากไม่สามารถประนีประนอมยอมความกันได้หรือคู่ความขอถอนตัวก่อนจะได้รับหนังสือประนีประนอมยอมความศาลประชาชนต้องดำเนินการพิพากษาคดีไปโดยไม่ชักช้า⁹⁶

⁸⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 93.

⁸⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 94.

⁹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 95.

⁹¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 96.

⁹² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 97 วรรค 1.

⁹³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 97 วรรค 2.

⁹⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 97 วรรค 3.

⁹⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 98.

⁹⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 99.

9. มาตรการบังคับต่ออุปสรรคในกระบวนการพิจารณาความแพ่ง

ในกรณีที่จำเลยจำเป็นต้องมาปรากฏตัวต่อศาลและได้มีการส่งหมายเรียกให้จำเลยมาแล้วสองครั้งแต่จำเลยยังไม่ยอมมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ศาลประชาชนอาจออกหมายคำสั่งให้จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลก็ได้⁹⁷

ผู้ที่เข้าร่วมในการดำเนินคดีต้องปฏิบัติตามกฎของศาลประชาชน หากไม่ปฏิบัติตามศาลประชาชนมีสิทธิพักเตือนหรือสั่งให้ออกจากห้องพิจารณาหรือปรับหรือกักขังก็ได้⁹⁸ และผู้ที่กระทำการเอะอะเสียงดังหรือก่อเหตุวุ่นวายอย่างรุนแรงในบริเวณศาลประชาชนต้องได้รับการสอบสวนสำหรับความรับผิดชอบทางอาญาโดยศาลประชาชนตามกฎหมาย และหากผู้กระทำผิดเป็นผู้เยาว์อาจถูกกักขังหรือปรับ⁹⁹

ศาลประชาชนอาจสั่งปรับหรือกักขังบุคคลผู้ทำลายหลักฐานที่สำคัญ ใช้ความรุนแรงเพื่อขัดขวางไม่ให้พยานมาเบิกความยังศาล ทำลายทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้ ทำร้ายเจ้าพนักงานคดี ใช้กำลังบังคับไม่ให้เจ้าพนักงานคดีเข้าปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลประชาชนที่มีผลบังคับทางกฎหมายและหากการกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญามูลค่านั้นต้องถูกสอบสวนเพื่อความรับผิดชอบทางอาญาตามกฎหมายด้วย¹⁰⁰ ทั้งนี้ค่าปรับต้องไม่เกิน 100,000 หยวน¹⁰¹ การกักขังต้องไม่เกิน 15 วัน¹⁰² โดยเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้บังคับใช้มาตรการ¹⁰³

10. กระบวนการพิจารณาคดี

ศาลประชาชนต้องพิจารณาคดีในศาล เว้นแต่ในกรณีจำเป็นศาลอาจเดินเผชิญสืบ ณ สถานที่จริงนอกศาล (就地办案) ก็ได้¹⁰⁴ ก่อนเริ่มดำเนินการพิจารณาคดีศาลประชาชนต้องแจ้งให้คู่ความและบุคคลอื่นที่เข้าร่วมคดี (其它诉讼参与人) ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 3 วัน และหากเป็นคดีที่ต้อง

⁹⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 109.

⁹⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 110 วรรค 2.

⁹⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 110 วรรค 3.

¹⁰⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 111.

¹⁰¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 115 วรรค 1.

¹⁰² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 115 วรรค 2.

¹⁰³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 115 วรรค 3.

¹⁰⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 135.

พิจารณาโดยเปิดเผย ศาลประชาชนต้องประกาศชื่อคู่ความ มูลเหตุแห่งคดี (案由) ตลอดจนเวลา และสถานที่พิจารณาคดีโดยเปิดเผยด้วย¹⁰⁵

ก่อนเริ่มพิจารณาคดี เสมียนต้องตรวจสอบให้แน่ใจก่อนว่าคู่ความและบุคคลอื่นที่เข้าร่วมคดี จะเข้าร่วมคดีได้หรือไม่ และเมื่อเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะจะต้อง ตรวจสอบให้แน่ใจว่าบุคคลที่มาอยู่ต่อศาลเป็นคู่ความที่แท้จริง มูลเหตุแห่งคดี ชื่อของเจ้าพนักงาน คดีและเสมียนและแจ้งสิทธิหน้าที่แก่คู่ความ ตลอดจนสอบถามคู่ความว่าจะร้องขอให้ถอดถอนเจ้า พนักงานคดีออกจากกระบวนการพิจารณาหรือไม่¹⁰⁶

ขั้นตอนการสืบพยานในศาล ต้องดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้ 1) การแถลงการณ์โดยคู่ความ 2) แจ้งสิทธิและหน้าที่แก่พยาน หลังจากนั้นพยานขึ้นเบิกความหรืออ่านคำเบิกความพยานในกรณีที่พยาน มิได้มาศาล 3) นำเสนอพยานเอกสาร พยานวัตถุ บันทึกภาพและเสียงและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 4) อ่าน ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและ 5) อ่านรายงานการตรวจสอบ¹⁰⁷

ขั้นตอนการอภิปรายในศาลต้องดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ 1) แถลงการณ์ด้วยวาจาของโจทก์ หรือผู้แทนเฉพาะคดี 2) คำแถลงการณ์ตอบโต้ของจำเลยหรือผู้แทนเฉพาะคดี 3) แถลงการณ์ด้วยวาจาหรือ คำแถลงการณ์ตอบโต้ของคู่ความฝ่ายที่สามหรือผู้แทนเฉพาะคดีและ 4) อภิปรายร่วมกันระหว่างคู่ความ ทั้งสองฝ่ายหลังจากนั้นศาลได้สอบถามความเห็นสุดท้ายของโจทก์ จำเลยและคู่ความฝ่ายที่สาม ตามลำดับ¹⁰⁸

กรณีที่โจทก์ขาดนัดพิจารณา เมื่อโจทก์ได้รับหมายเรียกโดยชอบและปฏิเสธที่จะมาศาลโดย ปราศจากเหตุผลอันสมควรหรือโจทก์ขอถอนตัวระหว่างการพิจารณาแต่ยังไม่ได้รับอนุญาต หาก จำเลยได้ฟ้องแย้งในคดีนี้ศาลอาจพิพากษาคดีฝ่ายเดียวก็ได้¹⁰⁹

กรณีจำเลยขาดนัดพิจารณา ในกรณีที่จำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไม่ยอม มาศาลโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรหรือถอนตัวระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่ได้รับอนุญาต ศาลอาจ พิพากษาคดีฝ่ายเดียวก็ได้¹¹⁰

กรณีที่โจทก์ขอถอนฟ้องคดีก่อนที่ศาลจะพิพากษา ศาลมีดุลพินิจที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ หากศาลไม่อนุญาตและโจทก์ได้รับหมายเรียกแล้วไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควรศาลอาจพิพากษา คดีไปฝ่ายเดียวก็ได้¹¹¹

¹⁰⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 136.

¹⁰⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 137.

¹⁰⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 138.

¹⁰⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 141.

¹⁰⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 143.

¹¹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 144.

การเลื่อนคดีจะทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้ 1) บุคคลที่ต้องมาศาลไม่มาศาลโดยมีเหตุผลอันสมควร 2) คู่ความยื่นคำร้องขอให้เจ้าพนักงานคดีถอนตัว 3) จำเป็นต้องส่งหมายเรียกให้พยานใหม่ให้มาศาลรวบรวมพยานหลักฐานขึ้นใหม่ ประเมินผู้เชี่ยวชาญใหม่ ตรวจสอบใหม่หรือตรวจสอบเพิ่มเติม¹¹²

ศาลต้องอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผยทุกคดีไม่ว่าจะเป็นคดีที่พิจารณาโดยเปิดเผยหรือไม่¹¹³ หากศาลอ่านคำพิพากษาในศาล จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและส่งไปให้คู่ความภายใน 10 วัน นับแต่อ่านคำพิพากษา หากไม่ได้อ่านคำพิพากษาในวันที่กำหนดต้องทำคำพิพากษาเป็นลายลักษณ์อักษร และส่งไปยังคู่ความโดยทันที¹¹⁴

เหตุที่ทำให้ต้องหยุดการพิจารณามีดังต่อไปนี้ 1) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายและจำเลยต้องรอให้ทายาทแสดงเจตนาให้ชัดเจนว่าจะเข้าดำเนินคดีต่อหรือไม่ 2) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียความสามารถในการดำเนินคดีและยังไม่ได้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดี 3) นิติบุคคลหยุดดำเนินกิจการและยังไม่ได้กำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้รับช่วง 4) มีเหตุสุดวิสัยทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเข้าร่วมดำเนินคดี 5) การพิจารณาคดีต้องรอฟังผลการพิจารณาของคดีอื่นซึ่งยังไม่ได้สรุป และ 6) พุทธิการณ์อื่นๆ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้หยุดการพิจารณา¹¹⁵

เหตุที่ทำให้การดำเนินคดีสิ้นสุดมีดังต่อไปนี้ 1) โจทก์ตายโดยไม่มีทายาทหรือทายาทสละสิทธิที่จะเข้าร่วมดำเนินคดี 2) จำเลยตายโดยไม่มีทรัพย์สิน 3) ในคดีฟ้องหย่าคู่ความฝ่ายหนึ่งตาย 4) ในคดีเรียกค่าเลี้ยงดูคู่ความฝ่ายหนึ่งตาย¹¹⁶

คำพิพากษาของศาลต้องมีรายละเอียดและมีการลงลายมือชื่อของบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด¹¹⁷ ส่วนคำสั่งของศาลที่ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ คำสั่งไม่รับคดี คำสั่งปฏิเสธเขตอำนาจศาล คำสั่งไม่รับคำฟ้อง คำสั่งการอายัดทรัพย์สินหรือบังคับคดีล่วงหน้า คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนตัวจากคดี คำสั่งระงับคดีหรือสิ้นสุดคดี คำสั่งแก้ไขความผิดพลาดในคำพิพากษา คำสั่งระงับหรือสิ้นสุดการบังคับคดี คำสั่งปฏิเสธหรือไม่รับบังคับคดีตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น¹¹⁸ คำพิพากษาและคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรของศาลประชาชนสูงสุดหรือคำพิพากษา

¹¹¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 145.

¹¹² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 146.

¹¹³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 148 วรรค 1.

¹¹⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 148 วรรค 2.

¹¹⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 150.

¹¹⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 151.

¹¹⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 152.

¹¹⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 154.

และคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ไม่ได้อุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ย่อมเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ได้¹¹⁹

11. วิธีพิจารณาคดีแบบง่ายหรือแบบย่อ

วิธีพิจารณาคดีแบบง่ายของจีนอาจเทียบได้กับคดีมโนสำเนา ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน หมายถึง คดีที่มีข้อเท็จจริงชัดเจน สิทธิหน้าที่ของคู่ความมีความชัดเจนและเป็นข้อพิพาทเล็กน้อย¹²⁰ อย่างไรก็ตาม กฎหมายยังเปิดโอกาสให้คู่ความในคดีแพ่งสามัญสามารถตกลงให้ใช้วิธีพิจารณาคดีแบบคดีมโนสำเนาต่อคดีแพ่งสามัญก็ได้¹²¹ ในทางกลับกันระหว่างการพิจารณาหากศาลเห็นว่าคดีใดที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้กระบวนการพิจารณาคดีแบบมโนสำเนา ศาลอาจสั่งให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีแพ่งแบบสามัญมาปรับใช้ก็ได้¹²²

ในคดีมโนสำเนานั้น โจทก์อาจฟ้องคดีด้วยวาจาต่อศาลหรือคู่ความทั้งสองฝ่ายอาจร่วมกันเสนอคดีต่อศาลประชาชนชั้นพื้นฐานก็ได้ และเมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้วต้องกำหนดวันพิจารณาคดีโดยเร็ว¹²³ ทั้งนี้ระยะเวลาการพิจารณาคดีต้องไม่เกิน 3 เดือนนับแต่วันที่ได้เริ่มคดีตามมาตรา 161 อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่ากฎหมายอนุญาตให้ศาลสามารถขยายระยะเวลาการพิจารณาคดีมโนสำเนาออกไปได้ดังเช่นคดีแพ่งสามัญ

วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนานั้น ศาลสามารถใช้วิธีการง่ายๆ สำหรับการส่งหมายเรียกคู่ความและพยานและการส่งเอกสารในคดีและสิทธิการแสดงความคิดเห็นของคู่ความในศาลต้องได้รับการรับรองด้วย¹²⁴ ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมโนสำเนาและกระบวนการพิจารณาคดีมโนสำเนาไม่อยู่ในบังคับบทบัญญัติมาตรา 136 (ต้องแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าก่อนเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่น้อยกว่า 3 วันและต้องมีการประกาศโดยทั่วไปหากเป็นคดีที่ต้องพิจารณาโดยเปิดเผย) มาตรา 138 (ลำดับขั้นตอนการสืบพยาน) และมาตรา 141 (การอภิปรายในศาล) ดังได้กล่าวมาข้างต้น

¹¹⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 155.

¹²⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 157 วรรค 1.

¹²¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 157 วรรค 2.

¹²² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 163.

¹²³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 158.

¹²⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 159.

คำพิพากษาของศาลประชาชนชั้นพื้นฐานในคดีมีทุนทรัพย์ไม่เกินร้อยละ 30 ของจำนวนเงินเดือนเฉลี่ยของพนักงานของมณฑล เขตปกครองตนเองหรือเขตเทศบาลนครของปีที่ผ่านมา ถือเป็นที่สุดจะอุทธรณ์ต่อไปไม่ได้¹²⁵

12. การพิจารณาคดีชั้นที่สอง (第二审程序)

การพิจารณาคดีชั้นที่สองนี้อาจเทียบเคียงได้กับการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ ดังที่ได้ศึกษา มาในบทก่อนหน้าว่าด้วยลำดับชั้นศาลของจีน จะเห็นได้ว่าคดีแพ่งของจีนบางคดีอาจเริ่มต้นที่ศาล ประชาชนระดับกลางหรือระดับสูงเลยก็ได้ ดังนั้น การที่ศาลใดจะเป็นศาลที่พิจารณาคดีชั้นที่สองนี้ ก็ขึ้นอยู่กับศาลที่พิจารณาคดีในชั้นที่หนึ่งเป็นศาลใดนั่นเอง

การอุทธรณ์คำพิพากษาคดีชั้นแรก หมายถึง กรณีที่คู่ความฝ่ายที่ไม่เห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษา ของศาลประชาชนสามารถจะอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลที่อยู่ในลำดับสูงกว่าภายใน 15 วันนับแต่ วันที่ได้รับทราบคำพิพากษาของศาล¹²⁶ แต่หากเป็นการอุทธรณ์คำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรต้องอุทธรณ์ ภายใน 10 วันนับแต่ทราบคำสั่งนั้น¹²⁷

การอุทธรณ์คำพิพากษามustยื่นต่อศาลที่ได้ออกคำพิพากษาคดีนั้นโดยต้องแนบสำเนาคำฟ้อง อุทธรณ์เท่ากับจำนวนบุคคลที่เกี่ยวข้อง¹²⁸ หากคู่ความได้ยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลสูง ศาลสูงจะต้องส่ง สำนวนกลับมายังศาลที่ได้พิจารณาคดีชั้นแรกภายใน 5 วัน¹²⁹

เมื่อศาลที่พิจารณาคดีในชั้นแรกได้รับคำฟ้องอุทธรณ์แล้วต้องส่งสำเนาให้คู่ความฝ่ายอื่นๆ ภายใน 5 วันนับแต่วันที่ได้รับคำฟ้องอุทธรณ์นั้น และคู่ความฝ่ายอื่นๆ จะต้องยื่นคำแก้อุทธรณ์ภายใน 15 วันนับ แต่ได้รับสำเนาอุทธรณ์ และเมื่อศาลได้รับคำแก้อุทธรณ์แล้วจะต้องส่งสำเนาคำแก้อุทธรณ์ไปยัง ผู้อุทธรณ์ภายใน 5 วันนับแต่วันที่ศาลได้รับคำแก้อุทธรณ์ หลังจากนั้นศาลชั้นแรกจะได้ส่งคำฟ้องอุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ สำนวนคดีและพยานหลักฐานไปยังศาลสูงที่จะพิจารณาคดีในชั้นที่สอง¹³⁰

¹²⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 162.

¹²⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 164 บรรค 1.

¹²⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 164 บรรค 2.

¹²⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 166 บรรค 1.

¹²⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 166 บรรค 2.

¹³⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 167.

ศาลสูงที่จะพิจารณาคดีในชั้นที่สองจะต้องพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย¹³¹ โดยต้องจัดตั้งองค์คณะและต้องเปิดทำการพิจารณาคดีอีกครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาคดีแบบแพ่งสามัญ¹³² อย่างไรก็ตาม ภายหลังที่ศาลได้พิจารณาสำนวนคดีและได้สอบถามและสอบสวนคู่ความแล้ว สำหรับคดีที่ไม่มีข้อเท็จจริง พยานหลักฐานหรือเหตุผลใหม่และศาลเห็นว่าคดีนั้นไม่จำเป็นต้องดำเนินการพิจารณาคดี ศาลอาจจะไม่เปิดทำการพิจารณาคดีก็ได้¹³³

เมื่อศาลได้พิจารณาคดีจนเสร็จสิ้นทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีชั้นที่สองอาจมีคำพิพากษาได้ ดังนี้ 1) ในกรณีที่คำพิพากษาดังเดิมถูกต้องทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว ศาลชั้นที่สองจะยกฟ้องอุทธรณ์และรับรองตามคำพิพากษาของศาลชั้นแรก 2) ในกรณีที่คำพิพากษาดังเดิมไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างชัดเจน ศาลชั้นที่สองจะพิพากษาแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกคำพิพากษาของชั้นแรก 3) ในกรณีที่ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาดังเดิมยังไม่ชัดเจน ศาลชั้นที่สองอาจส่งสำนวนกลับมาให้ศาลชั้นแรกพิจารณาและพิพากษาใหม่หรือศาลชั้นที่สองอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหลังจากที่ได้ทำการสืบพยานข้อเท็จจริงนั้นแล้วก็ได้ และ 4) ในกรณีที่คำพิพากษาดังเดิมผิดระเบียบว่าด้วยการพิจารณาคดีอย่างร้ายแรง ศาลชั้นที่สองจะพิพากษายกเลิกคำพิพากษาดังเดิมและส่งสำนวนกลับมาให้ศาลชั้นที่หนึ่งพิจารณาคดีใหม่และหากศาลชั้นที่หนึ่งได้พิจารณาคดีใหม่แล้ว ศาลชั้นที่สองจะส่งสำนวนกลับมาให้ศาลชั้นที่หนึ่งพิจารณาอีกครั้งไม่ได้¹³⁴

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นที่สองมีผลเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้¹³⁵ ส่วนกรอบระยะเวลาการพิจารณาคดีในชั้นที่สองนี้ หากเป็นการพิจารณาคำพิพากษาของศาลชั้นแรกต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่ได้เริ่มคดี หากเป็นการพิจารณาคำสั่งของศาลชั้นแรกต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้เริ่มคดี¹³⁶

13. กระบวนการตรวจสอบการดำเนินคดี (审判监督程序)

แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนจะไม่เปิดโอกาสให้คู่ความฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นที่สองต่อไปได้แต่ก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษา คู่ความหรือพนักงานอัยการที่พบ

¹³¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 168.

¹³² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 174 .

¹³³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 169.

¹³⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 170.

¹³⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 175.

¹³⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 176.

ความผิดพลาดของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถเริ่มการตรวจสอบคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในทุกระดับชั้นค้นพบว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรของศาลของตนหรือเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาคดีใหม่ หัวหน้าศาลอาจส่งคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรดังกล่าวไปยังคณะกรรมการตุลาการ (审判委员会) เพื่อการพิจารณาและตัดสิน¹³⁷ หรือกรณีที่ศาลประชาชนสูงสุดหรือศาลที่อยู่ในลำดับสูงกว่าค้นพบความผิดพลาดของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรของศาลล่าง ศาลประชาชนสูงสุดหรือศาลสูงกว่าอาจดำเนินการตรวจสอบเองหรือส่งสำนวนไปยังศาลล่างเพื่อพิจารณาคดีใหม่ก็ได้¹³⁸

ในกรณีที่คู่ความที่เกี่ยวข้องเชื่อว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีความผิดพลาด คู่ความอาจร้องขอต่อศาลที่สูงกว่าให้มีการพิจารณาคดีใหม่ หากกรณีที่คู่ความฝ่ายใดมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก หรือคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นพลเมือง (当事人双方为公民) อาจร้องขอต่อศาลที่พิพากษาหรือออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อขอให้พิจารณาคดีใหม่ก็ได้¹³⁹

เหตุที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่มีดังต่อไปนี้ 1) มีพยานหลักฐานใหม่ที่จะทำให้ศาลต้องเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร 2) คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรขาดพยานหลักฐานที่จะยืนยันข้อเท็จจริงพื้นฐาน 3) พยานหลักฐานหลักในคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นพยานหลักฐานเท็จ 4) พยานหลักฐานหลักในคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรยังไม่รับการถามค้าน 5) คู่ความที่เกี่ยวข้องไม่สามารถหาพยานหลักฐานหลักมาได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลทางภาวะวิสัยและได้ร้องขอให้ศาลประชาชนช่วยแล้ว แต่ศาลประชาชนไม่ได้รวบรวมหลักฐานนั้นมาให้ 6) เกิดความผิดพลาดในการใช้กฎหมายสำหรับการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร 7) การจัดตั้งองค์คณะผู้พิพากษาไม่ชอบหรือผู้พิพากษาควรต้องถอนตัวจากคดีแต่ไม่ได้ถอนตัว 8) ผู้ที่ไม่มีความสามารถตามกฎหมายไม่มีผู้แทนเฉพาะคดี 9) สิทธิในการอภิปรายของคู่ความไม่ได้รับการรับรอง 10) การพิพากษาคดีโดยขาดนัดแต่ยังไม่ได้ส่งหมายเรียกให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดโดยชอบ 11) การพิพากษาไม่ครบทุกข้อหาหรือเกินคำขอ 12) เอกสารทางกฎหมายอันเป็นพื้นฐานของการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลง 13) เจ้าพนักงานคดีทำการฉ้อฉลรับสินบน มีส่วนร่วมในการทุจริตสำหรับผลประโยชน์ส่วนตนหรือบิดเบือนกฎหมายขณะพิจารณา

¹³⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 198 วรรค 1.

¹³⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 198 วรรค 2.

¹³⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจีน ค.ศ.1991, มาตรา 199.

คดี¹⁴⁰ หรือในกรณีที่คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งแสดงให้เห็นว่าการประนีประนอมยอมความนั้นมิได้เป็นไปโดยสมัครใจ¹⁴¹

ในส่วนของวิธีการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น คู่ความจะต้องยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่เป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาล เมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวแล้วจะต้องส่งสำเนาคำร้องดังกล่าวให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบภายใน 5 วันนับแต่วันที่รับคำร้อง คู่ความที่ได้รับสำเนาคำร้องต้องยื่นคำความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลภายใน 15 วันนับแต่ได้รับสำเนาคำร้อง¹⁴² หลังจากนั้นศาลประชาชนจะต้องพิจารณาคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่นั้นให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รับคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่และอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่หากคำร้องขอนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเงินหรือยกคำร้อง หากมีเหตุการณ์พิเศษและศาลประชาชนต้องการขยายระยะเวลาดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าศาลก่อน¹⁴³ คู่ความจะต้องยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ไม่เกินระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นมีผลตามกฎหมายหรือภายใน 6 เดือนนับแต่ได้ทราบข้อเท็จจริงตามเหตุแห่งการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 200 (1) (3) (12) และ (13)¹⁴⁴

การพิจารณาคดีใหม่นั้น โดยหลักแล้วต้องพิจารณาโดยศาลประชาชนระดับกลางหรือศาลในระดับที่สูงกว่า เว้นแต่คู่ความจะได้ยื่นคำร้องขอให้พิจารณา ณ ศาลชั้นแรกตามมาตรา 199 หากคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่จะขอให้พิจารณาใหม่ออกโดยศาลประชาชนสูงสุดหรือศาลประชาชนระดับสูง ศาลที่ออกคำสั่งนั้นจะเป็นผู้พิจารณาคดีหรือมอบหมายให้ศาลประชาชนอื่นหรือศาลที่ได้พิจารณาคดีชั้นแรกเป็นผู้พิจารณาคดีก็ได้¹⁴⁵ และวิธีการพิจารณาคดีใหม่นั้น หากเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นแรก ก็ต้องพิจารณาคดีด้วยวิธีพิจารณาแบบศาลชั้นแรก แต่หากเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นที่สองหรือศาลที่สูงกว่า ก็ต้องพิจารณาคดีด้วยวิธีพิจารณาแบบศาลชั้นสอง¹⁴⁶ และศาลประชาชนจะต้องตั้งองค์คณะใหม่สำหรับการพิจารณาคดีใหม่โดยเฉพาะ¹⁴⁷

¹⁴⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 200.

¹⁴¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 201.

¹⁴² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 203.

¹⁴³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 204 วรรค 1.

¹⁴⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 205.

¹⁴⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 204 วรรค 2.

¹⁴⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 207 วรรค 1.

¹⁴⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 207 วรรค 2.

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ย่อมเป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับคดี เว้นแต่เป็นคดีที่เกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูเด็กหรือคนชรา เงินบำนาญของคนพิการหรือสำหรับครอบครัวผู้ตาย ค่ารักษาพยาบาลหรือค่าตอบแทนแรงงาน¹⁴⁸

นอกจากนั้นอัยการสูงสุดหรืออัยการศาลสูงยังอาจเสนอคำคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ออกตามเงื่อนไขในมาตรา 200 หรือสัญญาประนีประนอมเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของรัฐหรือผลประโยชน์ของสังคมและสาธารณะได้ด้วย¹⁴⁹ แต่หากอัยการฟ้องในทุกระดับชั้นพบว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ออกตามเงื่อนไขในมาตรา 200 หรือสัญญาประนีประนอมเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของรัฐหรือผลประโยชน์ของสังคมและสาธารณะ อาจทำให้เห็นไปยังศาลประชาชนที่อยู่ในระดับเดียวกันหรือรายงานไปยังอัยการในระดับที่สูงกว่าหรือขอให้อัยการในระดับที่สูงกว่าทำคัดค้านไปยังศาลประชาชนในระดับเดียวกัน¹⁵⁰ นอกจากนั้นอัยการทุกระดับชั้นมีสิทธิเสนอความเห็นต่อศาลประชาชนในระดับเดียวกันเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงานคดีในกระบวนการพิจารณานอกเหนือจากเรื่องพิจารณาและการตรวจสอบการพิจารณาคดีอีกด้วย¹⁵¹

คู่ความในคดีอาจขอให้อัยการประชาชนเสนอความเห็นต่อศาลหรือคัดค้านศาลในกรณีที่

- 1) ศาลประชาชนปฏิเสธคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ 2) ศาลประชาชนไม่ได้มีคำสั่งเกี่ยวกับการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้และ 3) คำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรของคดีที่พิจารณาใหม่ผิดพลาดอย่างชัดเจน เมื่ออัยการประชาชนได้รับคำร้องของคู่ความดังกล่าวจะต้องพิจารณาว่าจะทำคำแนะนำหรือทำคำคัดค้านไปยังศาลประชาชนหรือไม่ภายใน 3 เดือนนับแต่ได้รับคำร้อง¹⁵²

ศาลประชาชนที่ได้รับคำแนะนำหรือคำคัดค้านจากอัยการประชาชนต้องตัดสินว่าจะพิจารณาคดีใหม่หรือไม่ ให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่ได้รับคำแนะนำหรือคำคัดค้าน¹⁵³ หากศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ต้องแจ้งให้อัยการส่งผู้แทนมาร่วมการพิจารณาคดีด้วย¹⁵⁴

¹⁴⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 206.

¹⁴⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 208 วรรค 1.

¹⁵⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 208 วรรค 2.

¹⁵¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 208 วรรค 3.

¹⁵² กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 209.

¹⁵³ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 211.

¹⁵⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเงิน ค.ศ.1991, มาตรา 213.

14. บทสรุป

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กฎหมายฉบับนี้มีความน่าสนใจอยู่หลายประการ เช่น 1) มีการกำหนดเขตอำนาจศาลที่พิจารณาคดีในกฎหมายฉบับนี้ ได้เขียนไว้ค่อนข้างละเอียดโดยแบ่งประเภทของคดีไว้อย่างชัดเจน 2) มีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินคดีไว้อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนและเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้นกว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย 3) มีการเปิดให้ใช้ภาษาต่างประเทศในศาล โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลเองที่จะต้องทำการแปล 4) ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการแสดงเจตนาของคู่ความและเน้นให้มีการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย โดยกฎหมายเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถไกล่เกลี่ยกันได้เสมอและยังกำหนดให้ศาลมีหน้าที่ต้องพยายามไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอีกด้วย 5) ให้ความสำคัญกับความเป็นกลางในการพิจารณาอย่างยิ่ง กล่าวคือ หลักความเป็นกลางจะบังคับใช้กับเจ้าหน้าที่ศาลทุกระดับไม่เฉพาะแต่ผู้พิพากษาที่พิจารณาเท่านั้น และ 6) ให้สิทธิคู่ความที่ไม่พอใจคำพิพากษาของศาลได้ครั้งเดียว แต่เปิดทำการพิจารณาคดีเต็มองค์คณะถึงสองครั้งและมีเงื่อนไขบางประการที่กำหนดให้ศาล คู่ความหรือพนักงานอัยการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

หากเปรียบเทียบเนื้อหาในตัวบทกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยและจีนอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีนค่อนข้างจะเน้นเรื่องความเป็นกลางมากกว่า ความรวดเร็ว ความยืดหยุ่นมากกว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย

บรรณานุกรม

- ปกฉัตร เพือกสุวรรณ. “วิเคราะห์พระราชบัญญัติการเฉลี่ยความเสียหายทั่วไปจากภัยอันตรายในการเดินเรือ พ.ศ.2547 : ศึกษาเปรียบเทียบ York-Antwerp Rules 1994 และ York-Antwerp Rules 2004.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- ศักดิ์ดา ธนิตกุล. “กฎหมายแข่งขันทางการค้าในประเทศจีน.” **วารสารราชบัณฑิตยสภา** 41, 2 (2559): 224.
- อาร์ม ตั้งนิรันดร. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557.
- Nan, Gong. “The Modern Reform of the Civil Procedure Law of the People’s Republic of China.” **Journal of Siberian Federal University, Humanities & Social Sciences** 11 (2017): 1694.
- Tang, Weijian. “The Evolution of the Civil Procedure System of China.” **Frontiers of Law of China** Vol. 7, No. 2 (2012): 191.